Өзбекистан Республикасы
Халық билимлендириў министрлиги

Әжинияз атындағы
Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

2016-жыл «Саламат ана ҳәм бала жылы»на бағышланған «Илим ҳәм тәлим-тәрбияның әҳмийетли мәселелери» атамасындағы Республикалық илимий теориялық ҳәм әмелий конференция

МАТЕРИАЛЛАРЫ

2016 йил «Соғлом она ва бола йили»га бағишланган «Фан ва таълим-тарбиянинг долзарб масалалари» мавзусидаги Республика илмий-назарий ва амалий анжуман

МАТЕРИАЛЛАРИ

III бөлим

Нөкис - 2016

Uy sharoyitida jismoniy mashg`ulotlar ota- onalarning bolalari bilan individual ishlarining bir turi sifatida ko`zga tushadi. U tarbiyachining uy vazifasi tarzida taklif etilgan metodik kengashlari va tavsiyanomalari asosida amalga oshiriladi. Bu ishlarning barcha usullari va shakillari bir biriga bog`liq va bir birini to`lg`izadi. Majmuida ular bolaning badan tarbiyasidagi kundalik mashg`ulotlarni taminlovchi zarur bo`lgan harakatli rejimini barpo etadi.

Bolalarning toliqishini oldini olish va jismoniy tarbiya ishlarning effektivligini orttirish maqsadida yiliga ikki marotaba yanvar oyining boshida va mart oyining oxirida bir xafta davomida dam olishlar tashkillashtiriladi.Shu vaqtlari aql faoliyatiga zo`r beradigan mashg`ulotlar cheklanilib, faol hordiq chiqarishga diqqat kuchaytiriladi shuning bilan birga badan tarbiyasi va muzika mashg`ulotlarini jismoniy sog`lomlashtirish ishlarining barcha turlari, mehnat va badiiy ijodiy faoliyat, turistlik safarlar, bolalarning mustaqil faol harakatlari keng foydalaniladi. Umuman olganda, bazi bir metodik hususiyatlarni xisobga olganda jismoniy tarbiyaning bolalar uchun eng muhim masalasi bu har bir bolaning har tomonlama jismoniy tayyorgarligini tamiynlash, odam mehnat qilishi va faol hordiq chiqarishi uchun umr bo`yi zarur bo`ladigan harakatlantiruvchi va mustahkam mahoratini egallashda, boy tajriba orttirishda foyda berishi zarur deb hisoblayman.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. O`zbekiston bolalar sportini rivojlantirish fondi bo`yicha o`tkazilgan majilisidagi maruzasi 2016 y.11-yanvar`.

2. Usmonxodjaev T, Meliev X. Milliy harakatli o`yinlar. Toshkent, 2000 y.

KISHI MEKTEP JASINDAG`I BALALARDIN` DO'RETIWSHILIK QA'BLIETIN RAWAJLANDI'RI'W JOLLARI

A.Maksetova

Mektepke shekemgi ha`m baslawısh ta`lim fakul`tetinin` 3-kurs talabası

Pedagogika tariyxi'n bir qi'yli' na'tiyje menen aldang'i' ha'm keyingi betlerin ashi'p ko'riw mu'mkin, tuwri'si'na kelsek, ha'mme waqi't jan'a ideya si'pati'nda bir qi'yli' pedagogikali'q ideyalar bayan yetiledi. Balani'n' wo'zin-o'zi do'retiwshilik rawajlandi'ri'wi' za'ru'rligi, yerkin pikirlewi, woni'n' individual qi'zi'g'i'wshi'li'qlari'n yesapqa ali'w za'ru'rligi ha'm basqalar haqqi'ndag'i' ideyalar ha'm tu'rli variantlarda ta'kirarlanadi'. Biraq, soni'n' menen birge, ta'rbiya ha'm ta'lim ko'binshe shaxsti'n' wo'zin-o'zi rawajlandi'ri'w ta'rbiyali'q protsessine tosqi'nli'q qi'ladi', woni'n' do'retiwshilik baslani'wi' aldi'nan «tayarlang'an ramkalarg'a» ku'sh penen kiritiwge ha'm woqi'w rejelerin an'sat joldan ali'p bari'wg'a ha'reket yetedi.

Do'retiwshilik neden baslanadi'?

Uzaq waqi't dawami'nda filosofiyada tu'sinik ha'm fantaziyani' ta'riyplewde pari'q bar yedi. Olardi'n' ha'r birine ma'lim rol aji'rati'lgan yedi: tu'sinikke iye aqi'l Adam ta'jiriybesinde bolgan na'rseni tek g'ana qaytari'w fantaziyasi'na iye aqi'l do'retiwshilikti bildiredi. Bunni'n sonday juwmaq kelip shi'g'adi', fantaziya birinshi da'rejeli, tu'sinik bolsa yekinshi da'reje boli'p qaladi'.

Bul yeki tu'sinik pu'tkilley bo'lingen halda qadi' ha'm adamlardi' shayi'rlarg'a (su'wretshilerge) do'retiwshilik fantaziyag'a qa'blietli va qa'blieti wortasha mexanika usag'an tu'sinigi a'meliy wazi'ypa shen'berinen shi'qpaytug'i'n adamlarg'a boli'wg'a sebep bola basladi'. Na'tiyjede pedagogikada pa'nlerdi ko'birek do'retiwshilik, gumanitar

(a'debiyat, tariyx ha'm basqalarg'a) ha'm kemirek do'retiwshilik (ta'biyiy ha'm ani'q) pa'nlerge bo'liw payda boldi'.

Balalardın` do'retiwshilik qa`bilyetin jetilistiriw ushi'n wog'an i'layi'qli' ruwxi'y wortali'q, shart-sharayatlar jarati'li'p beriliwi tiyis. O'ytkeni hu'rmetli Prezidentimiz aytqani'nday «qanday da bir ja'miyet ruwxi'y imkaniyatlari'n, adamlardi'n' sanasi'nda ma'nawiy ha'm a'deplilik qa'driyatlari'n rawajlandi'rmay turi'p wo'z keleshegin ko'z aldi'na keltire almaydi'» -dep ju'da' wori'nli' atap ko'rsetedi.

Do'retiwshilik tu'siniklerinin' ku'rtekleri balalardi'n' woyi'nlari'nda sa'wlelenedi. Oyi'n – bul bastan keshirilgen tu'sinikler haqqi'ndag'i' yadnamalar g'ana yemes, ba'lki wolardi'n' do'retiwshilik qaytadan islep wo'zlestirilgenidur, wol protsesste bala wo'zinin' qi'zi'g'i'wshi'li'qlari' ha'm talaplari'na juwap beretug'i'n jan'a realli'qti' jarati'w ushi'n usi' ta'jiriybelerdi birlestiredi. Buni'n' ushi'n bala do'retiwshilik umti'li'wlari'na bay bolg'an sharayatta wo'siwi kerek». Do'retiwshi shaxsti'n' wo'zine ta'n qa'siyetleri qanday?

Do'retiwshi shaxs wo'zgerip turatug'i'n jag'dayda wo'zin suwda ju'rgen bali'qtay sezedi, basqalarg'a qa'wip barday tu'yilgen jerde, wol hesh kimge baylani'sli' bolmag'an halda, erkin ra'wishte qararlar qabi'l yetiw qa'blietine iye. Bunday adam wo'zin hesh qanday dogmatlar ha'm turaqli' qag'i'ydalarg'a worali'p qali'wg'a jol qoymastan na'rseler ha'm tu'siniklerde jan'asha paydalanadi'. Bul qa'siyetlerdin' ha'mmesi do'retiw protsessinde ju'zege shi'g'adi'. Bul protsess bolsa ha'mme waqi't, ha'tte «ayri'qsha matematika» haqqi'nda ga'p ketkende de qi'zi'g'arli'dur. XX a'sir do'retiwshi finomeni, wog'an ta'n qa'siytlerdi, do'retiwshiliktin' baslani'wi' wobektiv ni'zamli'qlarg'a tiykarlang'anli'g'i'n tekseriwge bay a'sir boldi'. J.Gilfordti'n' isleri baspadan shi'g'i'wi' pikirlewdin' yeki tu'ri wortasi'ndag'i' printsipial pari'qti' ani'qlawg'a imkaniyat jaratti'. Si'zi'qli' mashina qatan' logikag'a tiykarlang'an, usi'ni'lg'an variantlardan birden-bir tuwri' juwmaqti' izlewge bag'darlandi'ri'lg'an. Qosi'msha pikirlew ishki sezimge say keletug'i'n qararlardi'n' ilaji' bari'nsha ken' qamrawi'n jarati'wg'a bag'darlandi'ri'lg'an. Do'retiwshilik qa'blietinin' to'mendegi tiykarg'i' ta'replerin aji'ratqan:

XX a'sir do'retiwshi finomeni, wog'an ta'n qa'siytlerdi, do'retiwshiliktin' baslani'wi' wobektiv ni'zamli'qlarg'a tiykarlang'anli'g'i'n tekseriwge bay.Gilfordti'n' isleri baspadan shi'g'i'wi' pikirlewdin' yeki tu'ri wortasi'ndag'i' printsipial pari'qti' ani'qlawg'a imkaniyat jaratti'. Si'zi'qli' mashina qatan' logikag'a tiykarlang'an, usi'ni'lg'an variantlardan birden-bir tuwri' juwmaqti' izlewge bag'darlandi'ri'lg'an. Qosi'msha pikirlew ishki sezimge say keletug'i'n qararlardi'n' ilaji' bari'nsha ken' qamrawi'n jarati'wg'a bag'darlandi'ri'lg'an. Do'retiwshilik qa'blietinin' to'mendegi tiykarg'i' ta'replerin aji'ratqan:- mashqalalardi' ani'qlap qoya biliw qa'blieti;-ju'da' ko'p ideyalardi' islep shi'g'i'w qa'blieti;

-o'zgeriwshen'lik ha'r qi'yli' ideyalardi' islep shi'g'i'w qa'blieti;

-o'zine ta'nlik – ta'sir qi'li'wshi'larg'a (qa'lipten ti'sqari') juwap beriw, tuwri'dan-tuwri' baylanbag'an pikirlerdi woylap shi'g'i'w, a'dettegiden basqasha juwaplar tabi'w qa'blieti;

-mashqalalardi' sheshiw qa'blieti, yag'ni'y semantikag'a tiyisli wo'zgeriwshen'likti ju'zege shi'g'arg'an halda wobekte jan'a belgilerdi ko'riw, analiz ha'm sintez qi'li'w, jan'a paydalani'w joli'n tabi'w qa'blieti.

Do'retiwshilik qa'blietine iye bolg'an shaxsqa ta'n bolg'an qa'siyetler:

-ko'z-qaraslardi'n' wo'zine ta'nligi;

-shegaradan shi'g'i'wg'a ha'reket yetiw, «shegarani' buzi'w»;

-ani'q yemes jag'daylarg'a shi'damli'li'q;

-predmetke tiyisli xi'zmette konstruktiv (a'meliy) xi'zmet;

-ha'r qanday jan'a ha'm a'piwayi' yemes na'rselerdi qorqpastan, jaqsi' qabi'l yetiw;

-go'zzalli'qqa ta'sirshen'lik.

Tu'sinik pikirlerin qanday qa'liplestiriw kerek? Balalardi'n' do'retiwshilik iskerliginin' na'tiyjesinde iyelengen ta'jiriybelerinin' na'tiyjesi ha'r tu'rdegi analizler wo'tkeriw imkaniyati'n jaratadi'.

Solay yetip, baslawi'sh klasslarda innovatsiyalardi' pedagogikalıq sheberlik penen qollana ali'w arqali' ha'r qanday sabaqti'n' tiykarg'i' maqseti bolg'an – balalardi' do'retiwshilikke ta'rbiyalaw isin a'melge asi'ri'w mu'mkin.

Paydalanılan a`debiyatlar

1. Barkamol avlod orzusi. T.: «Sharq», 1999 y., 3-b.

2.Xýjaev F. Ta`limda pedmahoratning ýziga xos xususiyatlari. T.: «Yangi asr avlodi», 2011y., 7-b.

3.Azizxwjaeva N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T, 2006 y. 24 b.

4.Boshlang`ich ta`lim.// 2009 yil 3-son, 8-b.